

УДК 378.4

DOI:

Євгенія Антончик, здобувач кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету

МОДЕЛІ “МОДЕРНІЗАЦІЇ НАВЗДОГІН” ТА “МОДЕРНІЗАЦІЇ НА ВИПЕРЕДЖЕННЯ” У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

У статті обґрунтовано актуальність модернізації освітньої системи в Україні. Показано альтернативи модернізації сучасної системи освіти через звернення до моделей “модернізації навздогін” і “модернізації на випередження”. Окреслено переваги і недоліки залучення кожної з вищевказаних моделей. Сформульовано перспективи інтегрованого залучення цих моделей модернізації освіти в контексті розвитку національної системи освіти України. Обстоюється позиція про продуктивність використання кращих модернізаційних звершень й принципів розвинених суспільств, а також успішних напрацювань власне вітчизняної педагогічної теорії та практики.

Ключові слова: освіта; педагогіка; освітній процес; модернізація; реформування освіти.

Лит. 16.

*Yevheniia Antonchuk, Applicant of the Pedagogy, Educational Management and Social Work Department
Rivne State University of Humanities*

MODELS OF “UPDATING MODERNIZATION” AND “ADVANCING MODERNIZATION” IN THE CONTEXT OF REFORMING THE UKRAINIAN EDUCATIONAL SYSTEM

The urgency of modernization of education in Ukraine is stated. It is established that education and the issue of its reform are constantly receiving public attention and is one of the priorities of the state. Appealing to theoretical developments and government documents, the urgency of developing advanced foreign educational experience and own traditions with further development of national priorities for the development of education has been proved. The alternatives of modernization of modern education are shown through the appeal to the models of “modernization in pursuit” and “modernization in advance”.

The peculiarities of the model of “catch-up modernization” are investigated. The implementation of such a model involves recourse to both the ideological and value guidelines of the exemplary educational system, and the reproduction of its learning technologies. The dangers of implementing the “catch-up modernization” model are pointed out.

The article deals with the prospects of the model of “modernization in advance”, which is conceptually based on the ideas of creativity, innovative approach, and development. The preconditions of the appeal to the specified modernization model are outlined, and also prospects of its practical realization are defined. The potential dangers of scientifically unfounded modernization ahead are shown. Prospects for integrated involvement in the process of reforming Ukrainian education of the models of “catch-up modernization” and “modernization in advance” are formulated. The position on the productivity of using the best modernization achievements and principles of developed societies, as well as the successful achievements of Ukrainian education itself is defended.

The prospects of building an integrated model of modernization of Ukrainian education, which would take into account various aspects of catching up and advanced strategies, are pointed out.

Keywords: education; pedagogy; educational process; modernization; education reform.

Постановка проблеми. Модернізація освіти у буквальному розумінні означає її “осучаснення”. Водночас зміст і перспективи модернізації прямо корелюють із тим, який зміст вкладається у поняття “сучасна освіта”. Нині можна виокремити два основні підходи до характеру освітньої модернізації: (1) модель “модернізація навздогін” і (2) модель “модернізація на випередження”.

Щодо “модернізації навздогін”, то концептуально вона передбачає, що національна система освіти

орієнтується на успішну освітню модель однієї (або декількох) провідних країн світу, намагаючись її відтворити, “наздогнати”. Натомість “модернізація на випередження” полягає у побудові освітньої системи, зорієнтованої не на відтворення вже наявних освітніх систем, а втілює прагнення новітніми освітніми засобами підготувати суспільство до викликів часу, розв’язання нагальних і перспективних суспільних проблем.

Очевидно, що у кожній з указаних моделей є свої переваги й недоліки, отож їхня практична

реалізація потребує зваженого підходу і спеціальних наукових розвідок. Означена позиція зумовила нашу увагу до моделей “модернізації навздогін” та “модернізації на випередження” у контексті реформування української освітньої системи.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Не буде перебільшенням стверджувати, що тема реформування національної освіти є предметом обговорення уже впродовж останніх тридцяти років (П. Кряжев, 2013 [5]; Т. Андрущенко, 2016 [1]; С. Костючков, 2016 [4]; Ю. Юшкевич, 2019 [15]; Ю. Пелех і Д. Кукла, 2019 [10]; Л. Оршанський, 2019 [8]). При цьому спектр реформаторських питань доволі широкий – від змісту освітнього процесу і технологій навчання до академічної автономії і фінансової спроможності закладів освіти. Крім того, освіта і проблематика її реформування стабільно користується увагою громадськості, що, вочевидь, зумовлено значенням для суспільного поступу.

Принагідно варто згадати, що відповідно до спеціальних досліджень, перші десятиліття XXI ст. характеризується фундаментальними ціннісними трансформаціями щодо зростання ролі цінностей раціональності, толерантності, довіри і участі громадян у процедурах ухвалення рішень у політичному та економічному житті. Крім того, системні спостереження доводять, що загальносвітові процес технологічного та мережевого поступу спричинюють зростання освіченості суспільства на тлі поширення цінностей самовираження (Л. Інглхарт, 2018 [3]).

З іншого боку, неможливо не помітити загострення конкуренції регіонів, націй, держав, окремих громадян, що може набувати трагічних обрисів, чому є підтвердженням російсько-українська війна. “Це зумовлює докорінну зміну підходів до освіти та освітньої політики в цілому. Саме для XXI ст. стає характерним розуміння того, що освіта не може надалі залишатися у сфері відокремленої галузевої чи відомчої політики, розглядатися як витратне соціальне благо та безповоротна стаття видатків, а є продуктивним чинником й умовою розвитку, відтак повинна набути статусу загальнонаціональної стратегії”, – відзначають автори Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2021) [7, 8]. Отож абсолютно справедливо виглядає урядова позиція, що “державна політика у сфері освіти і науки відіграє вирішальну роль у забезпеченні розвитку людського капіталу та отриманні економічної вигоди у вигляді сталого зростання й конкурентної економіки, а значить суспільного та індивідуального добробуту,

майбутнього процвітання та якості життя. Досягнення цих цілей потребує узгоджених політичних ініціатив, ефективних управлінських рішень та довгострокових інвестицій” [11].

Таким чином, так чи так суспільство загалом і освітянська громадськість зокрема змушені щораз повертатися до теми реформування й модернізації національної освіти. Буде несправедливо стверджувати, що Україна не має досягнень у вказаній царині. Зокрема, у Національні доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні за 2021 р., з-поміж найважливіших досягнень відзначено розроблення нової методології розвитку української освіти (цілі та цінності демократичного суспільства, особистісного розвитку, спрямованість до європейських та світових освітніх і наукових просторів тощо), а також створення каркасу нового законодавчого поля функціонування української освіти. Водночас експерти Національної академії педагогічних наук на перше місце серед основних втрат реформування української освіти виносять “відсутність системної науково обґрунтованої ідеології розвитку освіти, її ситуативна політизація” [7, 11]. Фактично, маємо визнання того, що суб’єкти реформування й модернізації національної освіти напевно не визначилися з тим, яку на практиці реалізувати модель – “модернізацією навздогін” чи “модернізацією на випередження”. Зважаючи на означене, вважаємо за необхідне висловитися на тему кожної зі загаданих моделей модернізації.

Метою статті є концептуалізація змісту моделей модернізації – “модернізації навздогін” і “модернізації на випередження”, задля визначення перспективи їхнього використання у національній реформаційній практиці. Теоретичний характер дослідження зумовив звернення до філософських й загальнонаукових методів дослідження.

Виклад основного матеріалу. Українська освітня система фактично від моменту проголошення новітньої української державності у 1991 р., відчула нагальну необхідність пошуку найоптимальніших стратегічних шляхів розвитку й вдосконалення. При цьому, загальною позицією теоретиків і практиків освітньої діяльності (О. Локшина, 2009 [6]; С. Домбровська, 2011 [2]; Л. Пелех, 2014 [9]; Л. Оршанський, 2019 [8]; Ю. Юшкевич, 2019 [15]) було визнання необхідності особливої уваги до досвіду успішних в освітньому плані зарубіжних країн. Показово, що відповідне розуміння притаманне не лише науковцям, але й засвідчене на урядовому рівні: “У науковій сфері реформа покликана зупинити ізоляцію і стагнацію у сфері досліджень,

сформувати запит на якісну підготовку дослідників та якісні розробки в галузі фундаментальних і прикладних наук, скоротити розрив між дослідженнями та впровадженням їх результатів, інтегрувати вищу освіту й науку України в освітній та дослідницький простір Європейського Союзу” [11].

Звичайно, Україна не зможе повністю перейняти запозичений досвід, однак вивчення позитивних моментів реформування освіти у зарубіжних країнах створює теоретичні передумови для максимально ефективного реформування української освіти. Для української системи освіти сьогодні є надзвичайно актуальним із концептуально-теоретичного та практичного погляду гармонійне поєднання передового зарубіжного досвіду і власних освітніх традицій з подальшим напрацюванням національних пріоритетів розвитку освітньої галузі. У цьому контексті концептуальний аналіз “навздогінної” та “випереджальної” форм модернізації національної системи освіти є одним з найактуальніших теоретичних завдань української філософії освіти та педагогічної теорії. Розглянемо означені моделі модернізації.

Ключовою причиною доцільності використання “навздогінної” моделі розвитку національної системи освіти є те, що вона дає змогу скористатися досвідом успішних і прогресивних країн, а також уникнути повторення помилок і суперечностей, якими сповнений модернізаційний процес будь-якої соціальної підсистеми. Зазвичай модернізація “навздогін” ґрунтується на засвоєнні передових технологій (зокрема й освітніх) та економічних механізмів. Утім, модернізаційні процеси відбуваються і в певному ідейному та ціннісному контекстах. Зокрема, наслідування успішних європейських освітніх практик потребує не лише відтворення їхніх технологій навчання, а й прийняття цінностей гуманізації й гуманітаризації, що передовсім відображені у студентоцентричній моделі навчання, а також передбачають активне використання в освітньому процесі компетентнісного, суб’єкт-суб’єктного та персоналізованого підходів (Ю. Юшкевич, 2019 [15, 167–168]).

При цьому “модернізація навздогін” може бути двох видів: окремою моделлю розвитку або перманентною частиною процесу модернізації. Однак у ситуації “модернізації навздогін” як окремого освітнього проєкту виникає загроза опинитися у стані постійного відставання. Сам факт реалізації такого варіанту моделі “модернізації навздогін” ніби засвідчує визнання свого статусу держави-аутсайдера у галузі освіти на міжнародній арені.

Перспективнішим є звернення до моделі “модернізації навздогін” як складової глобального реформаційного проєкту. Такий підхід свого часу обрала Німеччина, яка завдяки ґрунтовній зорієнтованості на постійної освітні трансформації змогла стати одним із європейських і світових лідерів у показниках людського капіталу, що сьогодні є ключовим у формуванні економічної конкурентоспроможності кожної нації (Н. Шульга, 2015 [14]). При цьому німецькі освітяни не замикаються на відтворенні досягнень минулих десятиліть, а зорієнтовані на поєднання позитивного досвіду й інноваційного підходу в галузі освіти. Модернізація системи освіти процес фактично неперервний, особливо в сучасному інформаційному світі, однією з ознак якого є формування суспільства знань. Перманентна реформа освіти і пошук інноваційних механізмів її вдосконалення – ключова ідея, на якій ґрунтується сучасна європейська ідеологія гуманітарного розвитку суспільства й особистості (Ю. Пелех і Д. Кукла, 2019 [10]).

Вивчивши особливості реформування системи освіти, що відбувалися декілька минулих десятиліть у Німеччині та Франції, які є своєрідними зразками для всієї Європи, відзначимо, що, модернізуючи власну освітню систему, Україна могла б використати такі вироблені й апробовані європейцями принципи: 1) глибока демократичність, гуманізм та особистісна зорієнтованість всіх вимірів освітнього простору; 2) впровадження ринкових механізмів у розвиток вищої освіти з метою підвищення її конкуренто-спроможності; 3) промоція навчальних програм, у яких гармонійно поєднані фахово-компетентнісні та соціально-гуманітарні складові; 4) варіативність, гнучкість і неперервність освіти. Залучення вказаних принципів як основи модернізаційних процесів визначає провідні позиції Німеччини і Франції на європейській та світовій освітній арені. Відтак Україні вкрай важливо використовувати європейський досвід впровадження цих принципів та орієнтирів.

Якщо ж брати до уваги американський досвід освітньої реформи, то заслуговує на увагу те, що в США “навздогінна” модель модернізації освіти реалізується спільно з практикою поєднання науки, освіти та виробництва на ґрунті заохочення громадянських чеснот і цінностей. Крім того, вартим наслідування є вміння освітян США застосовувати позитивні моменти американської системи паритетного приватно-державного забезпечення освіти необхідними ресурсами (Д. Гарісон, 2017 [16]).

Окремо необхідно наголосити, що вивчення європейського й американського досвіду демонструє проблемність суцільної, виключно “навздогінної” модернізації освіти, адже очевидним її недоліком є концептуально та методологічно закладене відставання освітньої системи, яка взяла на озброєння винятково ідею “наздогнати”.

Щодо моделі “модернізації на випередження”, то вона концептуально заснована на ідеях творчості, інноваційного підходу, поступального розвитку. Ця модель зорієнтована на випереджувальне реформування національної системи освіти: від її методології, сутності та змісту до організаційно-управлінських впливів.

Своєрідне філософське підґрунтя моделі “модернізації на випередження” становить наукове положення про те, що “сучасний освітній процес знаходиться у протиріччі не тільки з сучасністю, а й з майбутнім, оскільки система цінностей, цілей та ідеалів, що функціонують сьогодні в освітньому просторі, не адаптована до майбутнього, яке б влаштувало як усе людство, так і конкретну людину. Освіта повинна “передбачати” і випереджати уяву життєво важливі інтереси і потреби майбутніх поколінь людей, реалізувати принцип “рівності поколінь” у темпоральності вимірі” (С. Сисоева, 2021 [13]). Необхідність випереджального характеру модернізації національної системи освіти зумовлена також глобальною цивілізаційною ситуацією, що актуалізує дилему: або швидкий випереджальний розвиток, або відставання і відсутність подальших перспектив поступу. В цьому контексті слушною є позиція, що освіта в принципі зорієнтована на випередження наявного стану розвитку соціуму. “Вона є не стільки теперішнім, скільки майбутнім, інакше освітній простір був би приречений на постійне виправлення вчорашніх помилок” (А. Сакун, Д. Черняк, 2019 [12, 488]).

Отже, від того, наскільки ефективно відбуватимуться процеси модернізації освіти, наскільки означені процеси спрямовані у майбутнє, залежить формування потенціалу для поступу всього суспільства, що прагне ставати демократичним, інноваційним та конкурентоспроможним. Звернення до моделі “модернізації на випередження” створює передумови адекватно реагувати на виклики, які постають перед українським суспільством і кожним окремим українцем у зв’язку зі становленням і розвитком глобальної інформаційної цивілізації та суспільства знань.

Водночас реалізація моделі “модернізації на випередження” пов’язана з небезпеками необґрунтованих й поспішних реформ.

Передбачити майбутнє, ті проблеми, які поставатимуть перед суспільством, а також перспективні підходи щодо їхнього розв’язання, вочевидь повністю неможливо. Відтак завжди існує ймовірність прийняття рішень, які можуть призвести до руйнування цілісності освітньої системи, або ж до її якісного деградування. Окрім того, сьогодні в Україні існують численні суперечності в освітній системі (неврівноваженість змісту освіти, невідповідність кількісних показників спеціальностей вимогам ринку, низька якість викладання тощо), що в умовах випереджальної модернізації, можуть спричинити стрімку руйнацію національної освіти. Враховуючи це, можна стверджувати, що лише єдність усіх суб’єктів національного освітнього простору та консолідація усіх матеріальних і людських ресурсів сприятимуть успіху вказаної моделі й нівелюванню її небезпек. Поки що ж така єдність і консолідація виглядають доволі ілюзорними.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Враховуючи проаналізовані вище переваги і суперечності “навздогінної” та “випереджальної” моделей модернізації національної системи освіти, стає очевидним, що їх треба розглядати у поєднанні та реалізовувати з урахуванням міжнародного досвіду та національних традицій, застосовуючи методологію перспективного планування освітніх реформ. У сучасному глобалізованому світі звернення до успішного досвіду є запорукою поступу, зокрема в освітній галузі, але водночас важливо прагнути до збереження і ствердження власної самодостатності й унікальності в усіх сферах соціального функціонування.

Перспективним напрямом ефективною модернізації української системи освіти, що може привести до дійсно успішного і конкурентоспроможного розвитку української нації, є гармонійне поєднання та вибіркове залучення кращих модернізаційних здобутків і принципів розвинених суспільств та успішних напрацювань власне української системи освіти. У зв’язку з цим обмеження модернізаційних процесів однією зі стратегічних моделей (навздогінною чи випереджальною) є, з нашого погляду, непродуктивним. У сучасному глобалізованому світі лише стратегії, що враховують багатоваріантність розвитку соціальних процесів, мають шанс на успіх.

Таким чином, очевидно є необхідність побудови інтегральної моделі модернізації української освіти, яка б враховувала різні аспекти навздогінної та випереджальної стратегій. Актуальність побудови такої моделі визначають перспективу подальших досліджень у цьому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко Т. В. Ціннісна палітра європейського простору освіти (український вимір). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2016. № 4 (49). С. 107–113.
2. Домбровська С. М. Вдосконалення вищої освіти України як одна з прерогатив держави. *Державне будівництво*. 2011. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_1_12 (дата звернення: 16.08.2019).
3. Инглхарт Р. Культурная эволюция: как меняются человеческие мотивации и как это меняет мир / пер. с англ. С.Л. Лопатиной, под ред. М.А. Завадской, В.В. Костенко, А.А. Широкаковой, научн. ред. Э.Д. Понарин. Москва: Мысль, 2018. 347 с.
4. Костючков С.К. Компетентнісно-знанняєва підготовка людини до життя в умовах нового громадянського суспільства. *Гілея*. 2016. Вип. 106 (3). С. 230–234.
5. Кряжев П.В. Модель реформування вищої освіти в Україні на межі ХХ–ХХІ ст. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2013. № 3–4. С. 97–102.
6. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ–початок ХХІ ст.) Київ: Богданова А.М., 2009. 403 с.
7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України; редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), О.М. Топузов (заст. голови); за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2021. 384 с.
8. Orshanskyi L. Preconditions and priority directions of the reform of the system in national higher education. *Pedagogical science in the XXI century: state and development trends: collective monograph* / J. Grzesiak, M. V. Pahuta, I. O. Stashevskaya, L. O. Sushchenko, etc. Lviv-Torun: Liha-Pres, 2019. P. 49–70. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/34/398/900-1> (Accessed 22.03.2020).
9. Пелех Л. Р. Теорія і методика аксіологічної освіти в Польщі: порівняльний аспект: монографія. Рівне: ПП ДМ, 2014. 402 с.
10. Пелех Ю. В., Кукла Д. Система цінностей майбутнього фахівця і його місце на сучасному ринку праці. Рівне: “Волинські обереги”, 2019. 184 с.
11. Реформа освіти і науки. (2020). Єдиний веб-портал виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti> (дата звернення: 15.05.2022).
12. Сакур А. В., Черняк Д. С. Модернізація освіти в контексті світового прогресу. *II International scientific conference “Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities”: conference proceedings*, Kaunas, Lithuania, February 22th, 2019. Kaunas: Izdevniecoba “Baltija Publishing”, 2019. P. 486–489.
13. Сисоєва С. О. Роль освіти в сучасному світі. *Освітологія*. 2021. URL: <http://e-learning.kubg.edu.ua/osvitologiya/mod/folder/view.php?id=11> (дата звернення: 15.05.2022).
14. Шульга Н. Д. Тенденції формування та розвитку освітньої політики Німеччини. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 20. С. 147–150.
15. Юшкевич Ю. С. Модернізація освіти в умовах європейської інтеграції України. *Гілея*. 2019. Вип. 141(2). С. 165–168.
16. Harrison Dianne F. The Role of Higher Education in the Changing World of Work. October 23, 2017. EDUCAUSE. URL: <https://er.educause.edu/articles/2017/10/the-role-of-higher-education-in-the-changing-world-of-work> (Accessed 28.09.2020).

REFERENCES

1. Andrushchenko, T. V. (2016). Tsinnisna palitra yevropeiskoho prostoru osvity (ukrainskyi vymir) [Value palette of the European educational space (Ukrainian dimension)]. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after MP Dragomanov. Series 12. Psychological sciences*. No. 4 (49), pp. 107–113. [in Ukrainian].
2. Dombrovska, S. M. (2011). Vdoskonalennia vyshchoi osvity Ukrainy yak odna z prerohatyv derzhavy [Improving higher education in Ukraine as one of the prerogatives of the state]. *State building*. No. 1. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_1_12 (Accessed 16 Aug. 2019). [in Ukrainian].
3. Inglkhart, R. (2018). Kulturnaya evolyutsiya: kak menyayutsya chelovecheskie motivatsii i kak eto menyaet [Cultural evolution: how human motivations change and how it changes the world]. Translation from English S. L. Lopatyna, (Ed.). M. A. Zavadskaya, V. V. Kostenko, A. A. Shyrokanova, Moscow, 347 p.
4. Kostiuchkov, S. K. (2016). Kompetentnisno-znannieva pidhotovka liudyny do zhyttia v umovakh novoho hromadianskoho suspilstva [Competence-knowledge preparation of a person for life in the conditions of a new civil society]. *Gileia*. No. 106 (3), pp. 230–234. [in Ukrainian].
5. Kriazhev, P. V. (2013). Model reformuvannia vyshchoi osvity v Ukraini na mezhi XX–XXI stolit [The model of reforming higher education in Ukraine at the turn of the XX–XXI centuries]. *Continuing professional education: theory and practice*. No. 3–4. pp. 97–102. [in Ukrainian].

6. Lokshyna, O. I. (2009). Zmist shkilnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: teoriia i praktyka (druha polovyna XX – pochatok XXI st.) [The content of school education in the European Union: theory and practice (second half of XX – early XXI century.)]. Kyiv, 403 p. [in Ukrainian].
7. Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini (2021). [National report on the state and prospects of education in Ukraine]. (Ed.). V. H. Kremen, V. I. Luhovyi, O. M. Topuzov. Kyiv, 384 p. [in Ukrainian].
8. Orshanskyi, L. (2019). Preconditions and priority directions of the reform of the system in national higher education. *Pedagogical science in the XXI century: state and development trends: collective monograph* / J. Grzesiak, M. V. Pahuta, I. O. Stashevskaya, L. O. Sushchenko, etc. Lviv-Torun: Liha-Pres, pp. 49 – 70. Available at: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/34/398/900-1> (Accessed 22 Mar. 2020). [in English].
9. Pelekh, L. R. (2014). Teoriia i metody aksiologichnoi osvity v Polshchi: porivnialnyi aspekt: monohrafiia [Theory and methods of axiological education in Poland: a comparative aspect: a monograph]. Rivne, 402 p. [in Ukrainian].
10. Pelekh, Yu. V. & Kukla, D. (2019). Systema tsinnosti maibutnoho fakhivtsia i yoho mistse na suchasnomu rynku pratsi [The value system of the future specialist and his place in the modern labor market]. Rivne, 184 p. [in Ukrainian].
11. Reforma osvity i nauky (2020). [Education and science reform]. Yedynyi veb-portal vykonavchoi vlady Ukrainy. Available at : <https://www.kmu.gov.ua/ua/diynalist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti> (Accessed 15 May. 2022). [in Ukrainian].
12. Sakun, A. V. & Cherniak, D. S. (2019). Modernizatsiia osvity v konteksti svitovoho prohresu [Modernization of education in the context of world progress]. *II International Scientific Conference “Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities” : Conference Proceedings*, Kaunas, Lithuania, February 22th, 2019. (pp. 486–489). Kaunas. [in Ukrainian].
13. Sysoieva, S. O. (2021). Rol osvity v suchasnomu svit [The role of education in the modern world]. *Osvitology*. Available at: <http://e-learning.kubg.edu.ua/osvitologiya/mod/folder/view.php?id=11> (Accessed 15 May.2022). [in Ukrainian].
14. Shulha, N. D. (2015). Tendentsii formuvannia ta rozvytku osvitnoi polityky Nimechchyny [Trends in the formation and development of educational policy in Germany]. *Investments: practice and experience*. No. 20, pp. 147–150. [in Ukrainian].
15. Yushkevych, Yu. S. (2019). Modernizatsiia osvity v umovakh yevropeiskoi intehratsii Ukrainy [Modernization of education in the conditions of European integration of Ukraine]. *Gilea*. No. 141(2), pp. 165–168. [in Ukrainian].
16. Harrison Dianne, F. (2017). The Role of Higher Education in the Changing World of Work. *EDUCAUSE*. Available at: <https://er.educause.edu/articles/2017/10/the-role-of-higher-education-in-the-changing-world-of-work> (Accessed 28 Sept. 2020). [in English].

Стаття надійшла до редакції 09.05.2022

“Світ відчиняє двері перед тим, хто знає, куди йде”.

Ральф Волдо Емерсон
американський есеїст, поет і філософ

“Головною метою освіти є створення людини, здатної робити нове, а не повторювати те, що вже зроблено прийдешніми поколіннями”.

Жан Піаже
швейцарський психолог і філософ

“Перемоги вчать наївних, а поразки – мудрих; успіхи дають одиниці уроків, а невдачі – тисячі. Вчіться на уроках переможених”.

Джефф О'Лірі
американський письменник, лірик

